

УДК 378: 37.011.3 – 051:80: (048.42.: 374.9

Олена Семеног

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ORCID iD 0000-0002-8697-8602

DOI 10.24139/2312-5993/2017.06/142-152

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ-СЛОВЕСНИКІВ ДО ПОЗАКЛАСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ЛІНГВОАКСІОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

У статті здійснено огляд наукових, науково-методичних напрацювань та опис окремих лінгвоаксіологічних, лінгвопраксеологічних аспектів мовно-методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до позакласної діяльності з патріотичного виховання, що здійснюється в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка.

Використано методи: узагальнення наукових джерел; педагогічне спостереження, аналіз навчальних програм, власного досвіду занять з методики української мови у вищій школі.

Визначено, що серед компетентностей, важливих для формування особистості громадянина і патріота Української держави, є володіння державною мовою. Гурток з лінгвокультури як одна з форм позакласної роботи сприяє формуванню лінгвокультурознавчої компетентності учнів.

Ключові слова: *майбутній учитель української мови і літератури, мовно-методична підготовка, модуль з лінгвокультурознавчої позакласної роботи, патріотичне виховання, гурток з лінгвокультури, концепт, мова як символ безпеки, захисник, патріот, честь, гідність.*

Постановка проблеми. З-поміж важливих для професій XXI століття на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (2016) виокреслено, зокрема, такі: комплексне багаторівневе вирішення проблем (Complex problem solving); критичне мислення (Critical thinking); креативність (Creativity); уміння управляти людьми (People management); взаємодія з людьми (Coordinating with others); емоційний інтелект (Emotional intelligence); формування власної думки та прийняття рішень (Judgment and decision-making); уміння вести переговори (Negotiation); когнітивна гнучкість (Cognitive flexibility). Ключові ідеї документу знайшли відображення в Концепції «Нова українська школа» (2016) [8], де означено основні вектори розвитку школи (загальноосвітньої і вищої) у XXI ст.: інтегрованість змісту освіти на основі компетентностей, важливих для сучасної, конкурентноздатної на національному та глобальному ринку праці особистості; упровадження інноваційних методик навчання; умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; педагогіка партнерства учня і вчителя;

наскрізний процес виховання, що формує цінності; децентралізація як ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.

Національна освіта – це освіта передусім патріотична, громадянська, Тому реалізація Концепції «Нова українська школа» можлива за умови наскрізного формування у змістових лініях «Екологічна безпека та сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість та фінансова грамотність» оновлених шкільних навчальних програм загальнолюдських, морально-етичних цінностей (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) [6; 7].

Цілком справедливо зазначають фахівці, наймодерніші технології неспроможні виховати патріота і гідного громадянина без поваги до своєї Вітчизни, історії, традицій і власного «Я», яку прищеплює взірцевий учитель. Тож розв'язання поставлених завдань значною мірою залежить і від підготовки майбутніх учителів до патріотичного виховання молодого покоління громадян України.

Спілкування державною мовою є головною з компетентностей, якими має оволодіти учень для формування рис національної ідентичності, тому роль учителя-словесника особлива. Його унікальність – в органічному сплаві високого професіоналізму, педагогічної майстерності, мовної культури, глибокого усвідомлення громадянського і професійного обов'язку, відповідальності, поваги до особистості, емпатії, честі і гідності. Це мудрий наставник, який у фасилітативному форматі освітньої діяльності, відповідно до шкільної програми ідеологічно важливих українськоцентричних предметів закладає підмурівок національної безпеки, засобами української мови й оригінальної чи перекладної літератури виховує учнів і як активних національно свідомих громадян відкритої, демократичної та незалежної України і громадян світу із усвідомленням того, що «кожен терен, де проживає історичний етнос і письменник має свою енергетику».

Невід'ємним складником інноваційної професійної діяльності вчителя-словесника є позакласна робота, спрямована на патріотичне виховання. Гурток з лінгвокультури як одна з форм позакласної роботи сприяє формуванню лінгвокультурознавчої компетентності учнів через розвиток цілісного розуміння національної своєрідності української мовної картини світу, знання констант української національної культури, концептуальних лінгвокультурем, виховання поваги до інших етносів, їхніх мов, звичаїв, традицій, культури, історії; готовності до міжкультурного діалогу.

Потреба в такій роботі архіважлива, бо, на жаль, «криза освіти особистості полягає не стільки в зовнішніх причинах, скільки у внутрішніх: у втраті сенсів, у вихованні моральності, національної гідності, духовності, патріотизму», – наголошує В. Рибалка [9]. О. Сухомлинська пояснює: «Та

найгірше в цій ситуації те, що в цілому ми не знаємо, яку державу будуємо, які її пріоритети, а від цього залежить і відповідно виховний процес у школі, інших закладах освіти. А це потрібно обов'язково знати, щоб виховувати патріотизм у хорошому, позитивному сенсі як систему можливостей для соціальних ініціатив і оформлення їх у діяльності на основі узгодженості інтересів і груп як суспільно-громадський прояв патріотизму» [13, 13].

Важливість шкільного гуртка з лінгвокультури актуалізує необхідність виділення модуля з лінгвокультурознавчої позакласної роботи мовно-методичної підготовки майбутніх учителів-словесників до позакласної діяльності з патріотичного виховання.

Аналіз актуальних досліджень. Питання позакласної роботи відображені в Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді (2015). Особливості підготовки майбутніх учителів до патріотичного виховання висвітлено в дослідженнях Л. Пелех, Г. Тупкової, З. Удич, Т. Філімонової, Г. Шевченко та ін. Про гурткову роботу майбутніх учителів-словесників йдеться у працях Л. Базиль, О. Горошкіної, О. Куцевол, С. Омельчука, В. Шуляра та ін. Лінгвокультурознавчий концепт, його реалізацію в освітньому процесі досліджують В. Дороз, Л. Мацько, Л. Струганець та ін.

Мета статті – здійснити огляд наукових, науково-методичних напрацювань та опис окремих лінгвоаксіологічних, лінгвопраксеологічних аспектів мовно-методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до патріотичного виховання в позакласній діяльності, що здійснюється в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка.

Методи дослідження: узагальнення наукових джерел; педагогічне спостереження, аналіз навчальних програм, власного досвіду занять з методики української мови у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. У контексті означеної проблеми дослідження розглянемо проект програми з української мови (філологічний напрям, профіль – українська філологія) для 10–11 класів, над якою ми працювали у складі творчого колективу [7]. Мету профільного навчання передбачаємо у формуванні інтелектуально розвиненої, морально досконалої, національно свідомої, духовно багатой мовної особистості, яка вільно володіє виражальними засобами сучасної української літературної мови, її стилями, різновидами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності, характеризується активною громадською позицією, готовністю до подальшого професійно орієнтованого навчання, спроможна самостійно визначати цілі самонавчання, самовиховання й саморозвитку та дієво їх реалізовувати.

З-поміж основних завдань досягнення мети виділяємо виховання громадянина і патріота Української держави; формування національної ідентичності як складника європейської приналежності, формування вмінь генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства й держави; уміння конструктивно спілкуватися в колективі, проявляти лідерські якості; реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, попереджувати й розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; конструктивно керувати емоціями; адаптовуватися до нових умов, вирішувати нестандартні завдання; працювати у групі, у команді.

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів відображені в компонентах ключових і предметних компетентностей, у тому числі праксеологічному, що передбачає цілеспрямовану підготовку до виконання успішної, ефективної, оптимальної діяльності; аксіологічному, що відображає співпрацю вчителя й учнів і під час якої створюються нові цінні продукти, розвивається творчий потенціал особистості; інтерактивному, який відображає тактики та стратегії взаємодії суб'єктів. Продовження роботи з формування ключових і предметних компетентностей, усвідомленої позитивної мовної поведінки школярів триває в позакласній діяльності.

Зокрема, соціокультурна змістова лінія реалізується в системі навчальних тем з лінгвокультурології, лінгвокраєзнавства, текстів і усних висловлювань, які віддзеркалюють національну культуру українського народу, зосереджують увагу на громадянському і патріотичному вихованні, цінностях і нормах соціальної поведінки; формуванні відповідальності за свої вчинки і міжособистісні стосунки. В «Енциклопедії освіти» позакласною роботою визначено заняття із групою учнів або з учнями класу, які відбуваються в позаурочний час і спрямовані на формування пізнавального інтересу до предмета, розширення знань, умінь і навичок, розвиток самостійності, індивідуальних здібностей і схильностей, задоволення інтересів учнів [3, 684].

Мовно-методична підготовка майбутніх учителів-словесників до патріотичного виховання в позакласній діяльності в школі синтезує положення, зокрема, праксеологічного, особистісно орієнтованого, аксіологічного підходів. Використання аксіологічного підходу допомагає застосовувати набуті знання в конкретних життєвих обставинах, на основі цінностей та смислів; положення праксеологічного підходу сприяють зміні предметно-центрованої системи освіти на особистісно-діяльнісну. Особистісно орієнтований підхід вивіщує цілісність особистості у трьох важливих сферах (Я – «Відчуваю», «Думаю», «Дію»); урівноважує знаннєвий компонент змісту освіти з розвитком емоційної сфери, передбачає оптимальні умови для різнобічного мовно-мовленнєвого

розвитку, урахування його індивідуальних особливостей, інтелектуальних та креативних здібностей і потреб, інтересів, прагнень, заохочення до самостійності у вивченні мови, самопізнання й саморозвитку.

Модуль з лінгвокультуроснавчої позакласної роботи в магістратурі розглядається як процес оволодіння студентами сукупністю, зокрема, лінгвокультуроснавчих знань, умінь і навичок, здатностей, нормами поведінки, з урахуванням принципів національної ідентифікації, соціалізації, гуманізації та полікультурності. Укладаючи план роботи гуртка, дотримуємося принципів психопедагога Е. Стоунса: «...якщо ми хочемо, щоб діти чомусь навчились – їм треба в цьому допомогти: допомогти навчитися мислити, пізнавати світ, підтримати бажання зробити в ньому щось, формувати повагу до думки інших людей, одночасно відстоюючи власну позицію» [12].

О. Вишневський першочерговим у вихованні патріотизму в учнівської молоді вважав формування національної ідеології, тому на заняттях акцентуємо увагу студентів на аналізі нормативних документів: проекту «Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми патріотичного виховання громадян на 2013–2017 рр.», «Програми патріотичного виховання учнівської та студентської молоді в навчальних закладах України», які, на жаль, недостатньою мірою відображають основні центри патріотичного виховання. При аналізі Указу Президента «Про День захисника України» (2014) акцентуємо увагу на концепті *захисник*, що утворений від дієслова захистити, а корінь *хист* в українській мові має і такі значення: уміння що-небудь робити, поводити себе певним чином; здібності; надзвичайний природний дар, високий ступінь обдарованості; талант [1, 1343]; є і таке значення як «ловкість, спосібність, дар» [18].

Розглядаємо зі студентами поняття мови як символ державної безпеки, честь, гідність, нескореність. Приділяємо увагу таким концептам, як гідність і честь. Азбука моралі, за В. Сухомлинським, засвоюється з дитинства, і серед головних вимог до діяльності вчителя – уміння розвивати в дитини почуття власної гідності». А. Макаренко присвятив цьому автобіографічну повість «Честь».

У словнику сучасної української мови лексема «гідність» подана як сукупність рис, що характеризують позитивні моральні якості; усвідомлення людиною своєї громадської ваги, громадського обов'язку [10], «честь» – як сукупність вищих моральних принципів, якими людина керується у своїй поведінці; повага, пошана, визнання кого-, чого-небудь [10]. Звернення до «Лексікону славеноросскій» П. Беринди дозволяє доповнити це слово зверненням до грецького слова ἄξιος, що означає «достойнъ, годенъ, праведенъ» [4, 32].

Право на гідність є невід'ємним правом кожної людини і зафіксовано в міжнародних документах, зокрема в «Загальній декларації прав

людини», прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН. На переконання В. Рибалки [9], гідність проявляється передусім в усвідомленні й переживанні людиною своєї соціально-психологічної цінності та індивідуально-психологічної самоцінності як об'єкт і суб'єкта культури. В атрибутивному аспекті честь і гідність особистості, зазначає дослідник, включає такі основні етико-психологічні, соціально- та індивідуально-психологічні риси, як потреба поваги до себе та визнання іншими своїх заслуг перед людьми, своєї соціальної цінності; переконаність у власній значущості для суспільства; чесність перед людьми; репутація, висока моральність у стосунках; честолобство; вимогливість до себе; шляхетність; правдивість перед собою; самоконтроль; почуття відповідальності перед власною совістю. Отже, честь і гідність визначають через систему ставлень людини до самої себе, інших людей, держави, суспільства.

Гідність є невід'ємною «родовою рисою» людей, але її можна втратити, що означає уподібнити речі, зробитися добровільно засобом у руках інших людей. Захист гідності людини здійснюється державою та її правовою системою. Категорія «гідність» виражає уявлення про безумовну цінність кожної людини, яка або реалізувала себе, або може реалізувати в майбутньому. Визнання гідності кожної людини впливає з принципу рівності всіх людей у моральному сенсі, прав на повагу безвідносно до соціального статусу. Таке визначення є неодмінною передумовою моральних відносин між людьми.

Аналізуємо твори видатного педагога О. Захаренка «Енциклопедія шкільного роду», «Школа над Россю», «Поспішаймо робити добро», «Поради колезі, народжені в школі над Россю», «Слово до нащадків», «210 шкільних лінійок», чільне місце в яких посідає практичний патріотизм. О. Захаренко вмів зачепити за живе, змусити думати, мріяти та діяти, тверезо оцінював позитивне й негативне в українському національному менталітеті. Очевидно, вважав мудрий учитель, його покоління треба позбавити рис байдужості, лінощів, розхристаності, навчити зібраності, навчити краще працювати над собою. Палкий патріот, він закликав до цього всю педагогічну громадськість. «Націю можна врятувати, дбаючи ... про душу нації, якій так необхідна фізична і духовна чистота» [детальніше див. 11].

Аналізуємо концепти *духовність, націєтворчість освіти, педагогіка громадянськості* за книгами Г. Філіпчука. Видатний педагог доводить просту істину: народ стає незалежним не стільки силою зброї, скільки силою національного духа; найкраща реальна освіта може стати згубною для людини, якщо вона не розвинута патріотично [17]. Г. Філіпчук зазначав, що однією з головних причин нереалізованості національної ідеї є низький рівень самосвідомості народу і його очільників, брак єдності народу, зрадництво в найвищих ешелонах влади, деукраїнізація, слабо сформоване почуття громадянськості і патріотизму.

Дослідник наводить аргументи К. Ушинського, який писав, що, ідучи в Європу, нам варто взяти в західної освіти одну важливу рису – повагу до своєї батьківщини, бо без патріотизму немає людини, а також Б. Грінченка, який зазначав, що в загальнолюдську сім'ю треба йти з власним доробком, якщо ти у спільний дім зайшов у двері, а не через вікна, то де твоє власне, національне «Я». Європейська сім'я – це великий оркестр народів, де кожен інструмент має свою тональність, Україна, її національна освіта мають посісти в ньому гідне і належне місце. Наша «мелодія» мусить ґрунтуватися на інтелектуальних, духовних, матеріальних цінностях власного народу [16].

Досвід проведення занять з мовно-методичної підготовки майбутніх учителів-словесників до патріотичного виховання в позакласній діяльності в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, побудованих з урахуванням лінгвоаксіологічних, лінгвопраксеологічних аспектів, засвідчує доречність, зокрема, завдань з регіональним компонентом, що побудовані на матеріалах фольклорної, діалектологічної, літературно-краєзнавчої практики, увиразнюють соціокультурну змістову лінію і спрямовані на формування вмінь виконувати історико-культурологічні коментарі до національно-культурних лексем, проводити етно-, соціолінгвістичне дослідження, опановувати різні способи збору, узагальнення, систематизування лінгвокультурної інформації. Матеріали навчальних експедицій (соціолекти, діалекти, ойконіми, відомості про письменників-земляків, їхні твори тощо) виступають основою як для моделювання фрагментів виховних занять. Цікаві матеріали з ономастичним матеріалом представила Т. Мішеніна [5].

Доречним є виконання такої вправи: «У надрах лексики потужною пружиною стиснутий досвід наших пращурів – їхні уявлення, погляди, думки, переживання, відчуття прекрасного» (Пилип Селігей). Доведіть цю думку, прочитавши текст. Охарактеризуйте семантичне навантаження слова «рід» у наведеному уривку. Створіть словотвірний ланцюжок до слова «рід».

Давньоруське слово *родъ* завжди функціонувало з низкою значень, серед яких і такі: «сукупність поколінь», «сім'я», «велика патріархальна сім'я». Багатозначність цього іменника стала основою для утворення з допомогою префікса *у-* і загальнослов'янського слова *urod* – «народжений не в рід» («той, хто чимось відрізняється від інших в роду»). Звідси в одних мовах – позитивна (пор. укр. врода – краса, пол. *uroda* краса, чес. *urod* – урожай), в інших – нейтральна або навіть негативна семантика (пор.: в укр. врода - краса, рос. *урода* – людина з фізичними вадами).

Із словом *рід* пов'язані слова брат і «друг» (**drugъ*). В основі слова «друг» давньоруський корінь *деръ*, що означає «міцний». Етимологічно **спорідненими** є і слова «здрастуйте», «дружина», «держава»: в цих словах виділяється корінь *дер-*, «дерево». Отже, коли ми говоримо: «Здрастуйте», то бажаємо людині бути «гарним деревом», тобто здоровим.

Тема «Прислів'я і приказки, крилаті вислови, народні порівняння» може бути підсилена такою комунікативною розминкою:

Кажуть, хоч і по коліна в воду, аби до свого роду. А як немає роду-родиноньки, то ні до чого притулитися, нікому порадоньки дати. Саме через відчуття роду і завдяки йому людина приходить до світлого образу Батьківщини. А яка ваша думка з цього приводу?

Прочитайте роздуми католицького священика Б. Ферреро. Запропонуйте власну відповідь на поставлене автором запитання.

Чого потребує світ найбільше? Трішки привітності, менше користолюбства. Трішки більше дарувати, трішки менше вимагати. Трішки більше посмішок, трішки менше гримас. Трішки більше «ми», трішки менше «я», трішки більше сміху, трішки менше плачу...

Феномен патріотизму виражається на рівні почуття, свідомості як ціннісно-раціональна установка, а також на рівні поведінки як активна дієва позиція. Для дискусії на круглому столі пропонуємо таку **тему**:

Я народився в україномовному світі, і найперші для мене слова були словами українськими. Я їх чув від Мами, Батька, братів, друзів. Для мене, малого, весь земний світ був українським. Що з того, що тепер я знаю кілька мов і користуюся ними щоденно (така вже в мене робота)? Вони ніколи не замінять мені Рідної Мови, в якій за кожним словом тягнеться багатющий шлейф асоціацій, емоцій, спогадів, подій, людей!.. Так написав письменник Сергій Ткаченко. А яка ваша думка стосовно цього міркування?

Пропонуємо ідею для проекту «Батьківщина»:

В одному з інтерв'ю Борис Ілліч Олійник сказав: «У нас було дитинство, ми до чогось високого прагнули. Ми знали, що є те, котре не купується і не продається, - це батько, мати, баба, дід, Вітчизна. Цим не можна торгувати. Так нас учили. І я думаю, добре вчили. Що немає чисто расових таких уже богообраних, а всі перед Богом рівні. Отак ми вчилися, і так живемо».

Запропоновані завдання спрямовані на оволодіння вміннями самостійної філологічної роботи з текстами різних стилів та жанрів, у тому числі з текстами, які сприяють гармонізації психоемоційного стану, містять моделі досягнення свободи особистості, соціальної захищеності; сприймати, аналізувати, зіставляти мовні явища і факти, систематизувати інформацію з різних джерел, у т.ч. довідкової інформації, коментувати, логічно обґрунтовувати позицію, дискутувати, використовуючи різні способи аргументації та ілюстрування прикладами, поглиблювати цілісне уявлення про мову, патріотизм як національно-культурний феномен, що характеризується любов'ю до своєї Батьківщини, відповідальністю за її долю, готовністю захищати її, виражати повагу до інших народів, генерувати нові ідеї й ініціативи; реагувати мовними засобами на спектр соціальних і культурних явищ, попереджувати й розв'язувати конфлікти, досягати компромісів; конструктивно керувати емоціями; вирішувати нестандартні завдання; працювати у групі, у команді.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на основі аналізу наукових джерел, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду приходимо до таких висновків. Серед компетентностей, важливих для формування особистості громадянина і патріота Української держави, є

володіння державною мовою. Учитель-словесник засобами української мови виховує учнів і як активних національно свідомих громадян відкритої, демократичної та незалежної України і як громадян світу. Гурток з лінгвокультури як одна з форм позакласної роботи сприяє формуванню лінгвокультурознавчої компетентності учнів.

Мовно-методична підготовка майбутніх учителів-словесників до патріотичного виховання в школі повинна синтезувати положення, зокрема праксеологічного, особистісно орієнтованого, аксіологічного підходів. У цьому контексті модуль з лінгвокультурознавчої позакласної роботи в магістратурі розглядаємо як процес оволодіння студентами сукупністю, зокрема, лінгвокультурних знань, умінь і навичок, здатностей, нормами поведінки, з урахуванням принципів національної ідентифікації, соціалізації, гуманізації та полікультурності.

Важливим завданням курсу «Методика викладання української мови у вищих педагогічних навчальних закладах» передбачаємо засвоєння майбутніми вчителями системи теоретичних знань, умінь, навичок, необхідних для формування в учнів лінгвокультурознавчої компетентності як на уроках, так і в позакласній роботі, у роботі гуртка з лінгвокультури.

Завдання, запропоновані студентам на основі аналізу концептів, завдань з регіональним компонентом, що побудовані на матеріалах текстів публіцистики, фольклорної, літературно-краєзнавчої практики, увиразнюють соціокультурну змістову лінію і спрямовані на формування вмінь проводити дослідження, що виконують інтегративну, системоутворюючу, регулятивну, захисну та виховну функції активного, діяльнісного патріотизму. Аналіз підготовленості майбутніх учителів до патріотичного виховання в гуртковій роботі виконаємо в наступних публікаціях.

ЛІТЕРАТУРА/REFERENCES

1. *Великий тлумачний словник сучасної української мови* (2001). Київ: Ірпінь (*Great Dictionary of Contemporary Ukrainian Language* (2001). Kiev: Irpen).
2. Выготский, Л. С. (1991). *Педагогическая психология*. Москва: Педагогика (Vyhotskii, L. S (1991). *Pedagogical psychology*. Moscow: Pedagogy).
3. *Енциклопедія освіти* (2008). Київ: Юрінком Інтер (*Encyclopedia of Education* (2008). Kyiv: Yurinkom Inter).
4. Мішеніна, Т. (2017). Організація лексичної роботи студентів філологічних спеціальностей з ономастичним матеріалом (на прикладі української мови). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3 (67) (Mishenina, T. (2017). Organization of lexical work of students of philological specialties with onomastic material (on the example of the Ukrainian language). *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 3 (67)).
5. Німчук, В. (1961). *Лексикон славеноросский П. Беринди*. Київ: Вид. АН УРСР (Nymchuk, V. (1961). *Lexicon slavenorosskii P. Berindy*. Kiev: Academy of Sciences of the USSR).
6. *Навчальні програми для 5–9 класів*. (*Educational programs for grades 5–9*) Retrieved from: <http://mon.gov.ua/content/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2017/06/12/2/klyuchovi-zmini-v-onovlenix-navchalnix-programax-5-9-klasiv.pdf>

7. Навчальна програма з української мови для 10–11 класів (*Ukrainian language curriculum for grades 10–11*). Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/gromadske-obgovorennya-program-10-11x-klasiv.html>
8. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. (2016). Львів. (*New Ukrainian School: Fundamentals of the Standard of Education*. (2016). Lviv.)
9. Рибалка, В. В. (2012). Честь і гідність особистості як духовні засади творчої праці сучасного професіонала: культурно-психологічні та аксіопсихологічні аспекти проблеми. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*, 30/31 (Rybalka, V. V. (2012). Honor and dignity of the individual as spiritual principles of creative work of modern professional: cultural-psychological and axiopsychological aspects of the problem. *Problems and prospects of the formation of the national humanitarian and technical elite*, 30/31).
10. Семенов, О. (2017). Підготовка майбутніх учителів до гурткової роботи з риторичної майстерності (на матеріалі творчої спадщини Олександра Захаренка). *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 1 (65) (Semenog, O. (2017). Preparation of the future teachers to circle work on rhetorical skills (on the material of Oleksandr Zakharenko's creative heritage). *Pedagogical Sciences: Theory, History, Innovative Technologies*, 1 (65)).
11. Словник української мови: в 11 томах. Том 2. (1971). (*Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes. Volume 2*. (1971)). Retrieved from: <http://sum.in.ua/s/ghidnistj>.
12. Стоунс, Э. (1984). *Психопедагогика. Психологическая теория и практика обучения*. Москва: Педагогика (Stones, E. (1984). *Psychopedagogy. Psychological theory and practice of teaching*. Moscow: Pedagogy).
13. Сухомлинська, О. В. (2010). Патріотизм як цінність: погляд на історію і сьогодення. *Шлях освіти*, 2 (Sukhomlinskaia, O. V. (2010). Patriotism as a Value: A View of History and Present. *Path of Education*, 2.)
14. Сухомлинський, В. О. (1976). *Сто порад учителеві*. Київ: Радянська школа (Sukhomlinsky, V. O. (1976). *One hundred advice to the teacher*. Kiev: Soviet school).
15. Філіпчук, Г. (2014). «Духа не вгашайте!». *Публіцистика*. Київ: Видавництво Товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка (Filipchuk, H. (2014). *“Do not quench the spirit!” Publicism*. Kyiv: Publishing House of Prosvita Society named after T. Shevchenko).
16. Філіпчук, Г. Г. (2014). *Націєтворчість освіти*. Чернівці: «Зелена Буковина» (Filipchuk, H. H. (2014). *Nation-building education*. Chernivtsi: “Green Bukovina”).
17. Філіпчук, Г. Г. (2013). Національна освіта: особистість і суспільство. *Збірник наукових праць. Чернівці: Зелена Буковина* (Filipchuk, H. H. (2013). National Education: Personality and Society. *Collection of scientific works. Chernivtsi: Green Bukovyna*).
18. *Этимологический словарь русского языка: в 4 т. Т.4.* (2003). Москва: ООО «Издательство Астрель»; ООО «Издательство АСТ». (*Etymological dictionary of the Russian language: in 4 volumes. Vol. 4.* (2003). Moscow: ООО Astrel Publishing House; ООО “AST Publishing House”).

РЕЗЮМЕ

Семенов Елена. Подготовка будущих учителей-словесников к внеклассной деятельности по патриотическому воспитанию: лингвоаксиологичний контекст.

В статье сделан обзор научных, научно-методических наработок и описание отдельных лингвоаксиологических, лингвопраксеологических аспектов культурно-методической подготовки будущих учителей украинского языка и литературы к

внеклассной деятельности по патриотическому воспитанию, осуществляемой в Сумском государственном педагогическом университете имени А. С. Макаренко. Используются методы: обобщение научных источников; педагогическое наблюдение, анализ учебных программ, собственного опыта занятий по методике украинского языка в высшей школе.

Определено, что среди компетенций, важных для формирования личности гражданина и патриота Украинского государства, является владение государственным языком. Кружок по лингвокультуре как одна из форм внеклассной работы способствует формированию лингвокультуроведческой компетентности учащихся.

Ключевые слова: *будущий учитель украинского языка и литературы, языковая и методическая подготовка, модуль по лингвокультуроведческой внеклассной работе, патриотическое воспитание, кружок по лингвокультуре, концепт, язык как символ безопасности, защитник, патриот, честь, достоинство.*

SUMMARY

Semenog Olena. Training of the future teachers of Ukrainian language and literature for extracurricular activities in patriotic education.

The article provides an overview of scientific, scientific-methodological developments and a description of individual linguo-axiological, linguo-praxeological aspects of linguistic and methodological training of the future teachers of Ukrainian language and literature for extracurricular activities in patriotic education, that are carried out at A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University.

Such methods were used in the article: generalization of scientific sources, pedagogical observation, analysis of educational programs, own experience at the methodology classes of Ukrainian language in higher school.

It was determined that among the competences the possession of the state language was very essential for the personality of a citizen and patriot of the Ukrainian state formation. The language teacher by means of Ukrainian language trains students both as active nationally conscious citizens of an open, democratic and independent Ukraine and as citizens of the world. A circle of linguistic culture as one of the forms of extracurricular activities contributes to the formation of linguo-cultural competence of students.

The linguistic and methodological training of the future language teachers to the patriotic education at school should synthesize the ideas of practice-oriented, personally-oriented, axiological approaches. In this context, the module on linguistic and cultural extracurricular activities in the magistracy is considered as a process of mastering by the students of a set of linguistic and cultural knowledge as well as skills and abilities, norms of conduct, considering the principles of national identification, socialization, humanization and multiculturalism.

The forms of work with students and sample tasks were also presented. The emphasis is made on the analysis of normative documents. The concept of "patriotism" is outlined in the expressions of such tokens as honor, dignity, duty, defender in vocabulary reference books, and in the scientific and journalistic writings of O. Zakharenko, H. Filipchuk.

Key words: *future teacher of Ukrainian language and literature, linguistic and methodological training, module on linguo-cultural extracurricular work, patriotic education, circle of linguistic culture, concept, language as a symbol of security, defender, patriot, honor, dignity.*